

**Електронна бібліотека
видань історичного факультету
Харківського університету**

Калініченко В. В. Системи землеробства в індивідуальному селянському господарстві УРСР (1917–1929 рр.) // Питання історії СРСР. Республіканський міжвідомчий науковий збірник. – Вип. 36. – Харків: Вид-во "Основа" при Харківському державному університеті, 1991. – С. 3 – 10.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт історичного факультету.

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, Харків, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
історичний факультет. **E-mail:** istfac@univer.kharkov.ua

©Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; історичний факультет

©Автор статті

©Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництво

©Ідея та створення електронної бібліотеки – А. М. Домановський

СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА В ІНДИВІДУАЛЬНОМУ СЕЛЯНСЬКОМУ
ГОСПОДАРСТВІ УРСР (1917—1929 рр.)

Система землеробства — це комплекс організаційно-господарських і агротехнічних заходів, націлених на забезпечення родючості ґрунту з метою отримання з одиниці площі максимальної кількості сільськогосподарської продукції. В роботах О. М. Челінцева, Л. І. Шифа, І. П. Короткова, В. С. Тирановця розпочато дослідження систем землеробства на Україні в 1917—1929 рр. в межах окремих районів [4; 16; 19; 20]. Але праці, що висвітлювали б еволюцію систем землеробства в індивідуальному селянському господарстві УРСР в доколгоспний період, відсутні й досі.

Системи землеробства змінювалися залежно від розвитку продуктивних сил. Але в науковій літературі нема єдиної класифікації систем землеробства. Це питання намагалися розв'язати визначні аграрники — О. В. Советов, О. П. Людоговський, О. І. Скворцов, Д. М. Прянішников та ін. [1; 12]. Так, О. В. Советов перший в Росії намагався дати відповідь на це запитання, виділяючи системи, що безпосередньо не зв'язані з тваринництвом (підсічна і перелогова), і системи, що зв'язані з тваринництвом (парова і плодозмінна) [12]. Сучасні дослідники називають примітивні (перелогову і підсічну), екстенсивні (трипільну, травопільну і зерно-трав'яну) і інтенсивні (плодозмінну, паро-просапну, зерно-просапну і просапну) системи землеробства [8]. Існують і інші класифікації [1]. Системи землеробства відрізняються одна від одної інтенсивністю використання земельних угідь, що проявляється в таких зовнішніх організаційних ознаках господарства, як характер використання ріллі (пар, толока, переліг, посіви), розподіл посівної площі між різними культурами (озимі та ярові зернові, просапні, сіяні трави тощо). Але на практиці організаційні ознаки господарства перепліталися в різних комбінаціях і виділити в чистому вигляді ту або іншу систему землеробства нелегко. Ця обставина і викликала розбіжність в системах класифікації. Візьмемо таке поширене на Україні в 20-і роки в землеробстві явище, як рябопільля. Суть його полягала в тому, що селяни рік у рік сіяли на одних і тих же площах зернові, сіяли без певної сівозміни, без парового клину, по стерні. Серед дослідників нема єдиної думки, як виникло рябопільля і до якої системи землеробства віднести цей спосіб використання ріллі. Одні вважали, що рябопільля виникло з трипільля шляхом поступового скорочення парового клину, інші дотримувалися точки зору, що рябопільля — це нащадок перелогової системи [17]. На нашу думку, джерела виникнення рябопільля різні. На Поліссі воно виникло з підсічної системи. В Лісостепу рябопільля зародилося внаслідок зменшення питомої ваги пару при трипільлі. Оскільки пар в селянському господарстві при трипільлі відігравав роль пасовиська для ху-

доби (толоки), то селяни називали цей процес зменшення площі пару «ламанням» толоки. Процес ламання толоки був в повному розпалі в 20-х роках. В Степу рябопілля виникло внаслідок розорювання перелогів. Цей процес не завершився остаточно до 1917 р. і в 20-х роках його ще спостерігали в багатоземельних південно-східних районах України. Таким чином, рябопілля походить від різних систем землеробства і його потрібно виділити в окрему систему. Разом з тим, в тих районах Степу, де ще були у великій кількості перелogi і де процес переходу до рябопілля не завершився, потрібно виділити перехідну від перелогової до рябопільної систему. Одночасно і при трипіллі і при рябопіллі в селянському господарстві з'явилися просапні культури і сіяні трави, що з часом збільшували свою площу, вигісняючи і толоку, і зернові, реформуючи старі системи в напрямку поліпшеної просапної або травопільної системи землеробства. Тому ми пропонуємо для аналізу еволюції систем землеробства в індивідуальному селянському господарстві України в 1917—1929 рр. таку класифікацію:

- перехідна від перелогової до рябопільної система;
- рябопільна система;
- парова трипільна система;
- поліпшена просапна система;
- поліпшена травопільна система.

Перехідна від перелогової до рябопільної система землеробства характерна тим, що при ній не менше 10—15% ріллі було під багатолітніми перелогами, які або косили, або використовували як толоку. Решту ріллі щороку орали і засівали, як правило, зерновими культурами до повного виснаження землі. Потім ділянку закидали, вона поступово заростала травою, а натомість розорювали переліг. При рябопіллі всю землю засівали без певного чергування культур. Але в такому чистому вигляді рябопілля майже не зустрічалось. Щоб підтримувати родючість ґрунту і мати пасовисько для худоби, селяни все ж залишали до 15% ріллі під толокою. При паровій трипільній системі всю землю розорювали щороку, але частину залишали під паром (толокою), а решту засівали. Класичне трипілля вимагало, щоб під паром знаходилося не менше третини ріллі. Але на практиці класичне трипілля зустрічалось рідко. Як правило, селяни мали під паром від 15 до 30% ріллі. Там, де пару було менше 15%, трипілля перетворювалося на рябопілля. Коли в сівозміні було не менше 25% просапних культур або сіяних трав, то це ознака поліпшеної просапної або травопільної системи. При цьому обов'язково мусить бути утворений спеціальний просапний або травопільний клин у сівозміні, і селяни від трипілля переходили до багатопілля [13; 14; 16; 20].

Користуючись наведеними ознаками прослідкуємо еволюцію систем землеробства в селянському господарстві України в доколгоспний період. Як відомо, в залежності від ознак, по яким можна було встановити наявність певної системи землеробства, Наркомзем УРСР розмежував територію України на сім сільськогосподарських районів [7]. Але оскільки на Волинському Поліссі (Коростенський

округ) нами був виявлений район рябопільля, то ми були змушені I район по класифікації Наркомзему, поділити на два підрайони (Ia і Ib) і таким чином зберегти ту номерацію районів, що використовується в джерелах [7] і літературі [19], щоб не викликати непорозумінь у читачів:

- Ia — Поліський правобережний паровий;
- Ib — Поліський правобережний рябопільний;
- II — Поліський лівобережний паровий;
- III — Лісостеповий правобережний паровий;
- IV — Лісостеповий лівобережний паровий;
- V — Лісостеповий лівобережний рябопільний;
- VI — Степовий рябопільний;
- VII — Степовий перехідний від перелогового до рябопільного.

В 1916 р. парова система у вигляді трипільля була розповсюджена у Волинській, Київській, Подільській, Чернігівській, Полтавській і Харківській губерніях і охоплювала, по нашим підрахункам, 34% селянських земель на Україні (райони Ia, II, III, IV). Рябопільна система охоплювала 40,3% площ і панувала на півночі Волині (район Ib), в центральних і південних повітах Полтавщини і суміжних повітах Харківщини (V район), а також в північних і західних повітах Херсонщини і Катеринославщини (VI район). В південно-східних повітах Харківщини, на сході Катеринославщини і в Північній Таврії спостерігався перехід від перелогової системи землеробства до рябопільля (VII район). Ця система була розповсюджена на 25,7% селянських площ [11].

Попит на цукровий буряк, інші просапні технічні культури, продукти тваринництва, з одного боку, селянське малоземелля, з іншого боку, змушували селян ламати толоку, заводити просапні культури, сіяні трави. Так зароджувалися в недрах трипільля і рябопільля поліпшені системи землеробства, поки що у вигляді окремих елементів. Табл. 1 дає можливість прослідкувати цей процес по окремих сільськогосподарським районам напередодні Жовтневої революції.

Таблиця 1

Структура посівних площ в селянських господарствах України в 1916 р., % (за даними [11])

Сільськогосподарський район	На 100 дес. посіву					
	Зернових			Просапних	Сіяних трав	Інших та нерозподілених
	озимих	ярових	разом			
Ia	41,3	48,7	90,0	8,7	1,2	0,1
Ib	41,0	52,3	93,3	6,6	0,1	—
II	46,7	43,6	90,3	7,5	2,2	—
III	46,1	39,1	85,2	12,7	2,0	0,1
IV	40,3	48,7	89,0	7,3	2,9	0,8
V	37,9	52,5	90,4	5,1	4,2	0,3
VI	31,8	57,5	89,3	9,6	1,0	0,1
VII	27,0	60,7	87,7	11,1	0,9	0,3

Найбільший прогрес спостерігався в справі переходу до поліпшеної системи в III (Лісостеповому правобережному) районі, де просапні займали 12,7% посіву. Тут були розміщені у великій кількості цукрові заводи, і селяни, маючи постійний і стабільний збут, заводили цукровий буряк у своїх господарствах. Але питома вага просапних ще була невелика, що не дозволило оформити в сівозміні четвертий (просапний) клин. Сіяні трави теж займали скромне місце в селянських посівах і в жодному з районів не перевищували 5% посівних площ, що означало зародковий стан травосіяння в селянських господарствах.

За 1917—1921 рр. в системах землеробства на Україні сталися негативні зміни. По нашим підрахункам, райони з переважанням трипшля в 1921—1922 рр. охоплювали 42% селянських площ, проти 34% в 1916 р., рябопільні райони — 35,7%, проти 40,3% в 1916 р. [3; 11]. Причина цього явища полягала в загальному занепаді сільського господарства за роки громадянської війни і воєнного комунізму. В тих районах, де в дореволюційний час селяни скорочували площу толок і поширювали посіви, в 1917—1921 рр. спостерігався зворотний процес, що і призвело до поширення трипшля за рахунок рябопшля. Порівняємо дані табл. 1 і 2. В Поліському рябопільному районі (Iб) питома вага просапного клину дещо збільшилася за рахунок збільшення площі під картоплею. Це і не дивно, оскільки

Таблиця 2

Структура ріллі і посівів в селянських господарствах УРСР в 1921—1922 рр., % (за даними [3])

Сільсько-господарський район	На 100 дес. ріллі				На 100 дес. посіву					
	Посіву	Пару і толоки	Перелогу, який носили	Інших	Зернових			Просапних	Сіяних трав	Інших та нерозподілених
					Озимих	Ярових	Разом			
Ia	73,5	25,6	0,9	—	49,1	39,0	88,1	8,0	1,0	2,9
Iб	91,0	8,8	0,2	—	46,6	41,3	87,9	9,7	—	2,4
II	68,0	31,0	1,0	—	48,4	38,1	86,5	7,5	3,8	2,2
III	73,2	25,4	0,7	0,7	44,8	40,3	85,1	12,0	2,5	0,4
IV	74,7	23,3	0,9	1,1	40,4	48,2	88,6	9,7	1,3	0,4
V	82,1	14,2	0,9	2,8	42,7	50,6	93,3	6,1	0,5	0,1
VI	77,1	14,1	2,6	6,2	29,6	54,0	83,6	16,3	0,1	—
VII	76,8	17,6	5,4	0,2	28,3	54,6	82,9	17,0	0,1	—

тут, на півночі Волинського Полісся, селяни в дореволюційний час завжди прикупували хліб з інших районів, бо власного не вистачало і до Різдва. Оскільки в умовах громадянської війни і воєнного комунізму вони не могли вільно купити хліб, то змушені були збільшити площі під іншою продовольчою культурою — картоплею, що добре родила на піскуватих ґрунтах Полісся. В Лісостеповому правобережному районі (III) навпаки, питома вага під просапними культурами за 1916—1921 рр. зменшилась. І це явище теж не випадкове, оскільки занепадала цукрова промисловість і селяни скоротили площу під головною просапною культурою тут — цукровим

буряком. В IV—VII районах за 1917—1921 рр. площа під просапними культурами збільшилась, особливо в Степу. Але це явище теж ніяк не свідчить про зрушення в сторону поліпшених систем землеробства. Селяни весною 1921 р. збільшили посіви посухостійких просапних культур — соняшника, кукурудзи в зв'язку із засухою. Структура ріллі теж свідчить, що райони Ia, II, III, IV залишались трипільними. В цих районах пар і толока становили від 23,3 до 31% ріллі, що є однією з характерних ознак трипільля. Крім того, озимі посіви займали майже половину посівної площі, як це завжди буває при трипільлі (половина — озимі посіви, половина — ярові). Райони Ib, V, VI залишалися типово рябопільними. Пару і толоки там було лише 8,8—14,2% площі ріллі, а зернові культури становили 83,6—93,3% площі посівів, що характерно для рябопільля. VII район залишався перехідним від перелогового до рябопільного, на що вказує підвищений відсоток перелогу. Частина перелогів в цьому районі використовувалась як толока, тому вона потрапила в 1922 р. в розряд «пар і толока». В цілому, за 1917—1921 рр. екстенсивні системи землеробства розширили свої площі, ті ж прогресивні тенденції, що спостерігалися в довоєнний час в селянсько-му землеробстві, були загальмовані.

Після переходу до нової економічної політики відновився процес витіснення екстенсивних систем землеробства більш інтенсивними. Так, за нашими підрахунками, в 1926 р. райони трипільля охоплювали 38,4% сільськогосподарських площ, проти 42% в 1921—1922 рр. Таким чином, площа під трипільлям скоротилася. Рябопільля було розповсюджене на 36,3% площ, проти 35,7% в 1921—1922 рр. Його площа розширилась за рахунок трипільля [3; 9]. За 1921—1926 рр. по всіх районах збільшилась площа під просапними культурами. На Поліссі під картоплею, в Лісостепу — під цукровим буряком, в Степу — під соняшником і кукурудзою. Особливо великий лан просапних в 1926 р. був в III Лісостеповому правобережному районі — 17,8% проти 12% в 1921 р. [3; 10]. Відродилася тенденція, що спостерігалася до першої світової війни, — переходу селянських господарств України від трипільля до поліпшеної просапної системи землеробства. В місцях, де був стабільний збут просапних культур, цей процес розвивався швидше, а в інших районах трохи повільніше. Селяни не тільки досягли дореволюційного рівня агрокультури, але й до кінця 20-х років перевершили його. Дані табл. 3 свідчать, що в 1929 р. площа під просапними культурами становила в районах Ia, Ib, II — 12,2—12,8% посівів проти 6,6—8,7% в 1916 р., в IV—V районах — 10,5—16,9% проти 5,1—7,3%, в III районі — 18,2% проти 12,7%, в VI—VII районах — 19,6—27,3% проти 9,6—11,1% [10; 11]. Питома вага площ під сіяними травами теж помітно збільшилась: в I—II районах з 0,1—2,2% в 1916 р. до 2,6—9,7% в 1929 р., в IV—V районах з 2,9—4,2% до 4,0—5,7% в 1929 р.; в III районі з 2,0% до 6,3% в 1929 р. [10; 11]. В VI районі частка просапних культур становила в 1929 р. 27,3% посівних площ, що свідчило про фактичний перехід селянських господарств цього району від екстенсивного рябопільля до поліпшеної просапної

Структура ріллі і посівів в селянському господарстві УРСР
в 1929 р., % (за даними [10])

Сільськогосподарський район	На 100 дес. ріллі				На 100 дес. посіву					
	Посі- ву	Не- зайня- того пару	Одно- літньої толоки	Довго- літньої толоки	Зернових			Про- сапних	Сія- них трав	Інших та не- розпо- ділених
					Ози- мих	Яро- вих	Разом			
Ia	82,7	2,5	14,1	0,7	46,4	33,4	79,8	12,6	7,3	0,3
Iб	83,6	0,3	12,2	3,9	47,5	37,6	85,1	12,2	2,6	0,1
II	74,1	2,4	22,2	1,3	38,7	38,6	77,3	12,8	9,7	0,2
III	82,8	3,8	12,9	0,5	40,3	32,5	72,8	18,2	6,3	0,2
IV	79,7	1,7	17,3	1,3	25,4	53,0	78,4	16,9	4,0	0,7
V	87,4	2,8	8,8	1,0	32,2	51,4	83,6	10,5	5,7	0,2
VI	84,1	5,6	5,7	4,6	17,1	54,4	71,5	27,3	0,9	0,3
VII	74,0	3,0	9,3	13,7	14,7	65,5	80,2	19,6	0,2	—

системи землеробства. Селянські господарства III району, де питома вага просапних і сіяних трав становила в 1929 р. 24,5%, і IV району, де відповідні показники в тому ж році становили 20,9%, були напередодні переходу до поліпшених систем землеробства. Частка незайнятого пару і однолітньої толоки серед ріллі в 1929 р. ні в одному з парових районів не становила третину (див. табл. 3). Найбільшу частину пар і однолітня толока складали в II районі — 24,6%. Вже в IV районі пару і толоки було тільки 19% ріллі, в III районі — 16,7% і районі Ia — 16,6%. Отже, парова трипільна система на Україні в своїх традиційних районах існування в 20-х роках вазнала значної ерозії. За рахунок трипілля і рябопілля виникла і набувала все більшого розвитку прогресивна поліпшена просапна система, що охоплювала, за нашими підрахунками, в 1929 р. 37% сільськогосподарських площ УРСР, трипільна — 38,4, рябопільна — 13,1%, перехідна від перелогової до рябопільної — 11,5% [10].

Скасування трипілля і рябопілля і перехід до поліпшеної системи землеробства передбачали впровадження правильних багатопільних сівозмін — необхідного кроку на шляху до інтенсифікації рільництва. Восени 1927 р. Наркомзем УРСР зібрав відомості про сівозмінні землевпоряджених земельних громад на Україні. Виявилось, що 42% громад впровадили чотирипілля, 38,9% громад — шестипілля, решта — інші сівозміни [2, с. 16]. Чотирипілля переважало в Поліссі і Лісостепу (I—V райони) і мало, як правило, такий вигляд: ярина, озимина, просапний лан, ярина. Характерною ознакою такої сівозміни була відсутність чистого пару. За умов малоземелля його роль виконував просапний лан. Слабким місцем цієї сівозміни була недостатність кормової площі для селянської худоби, адже при чотирипіллі зникала толока, що виконувала функцію пасовиська. Тому в просапному лані селяни повинні були розширити посіви кормових рослин, або сіяних трав. В Степу (VI—VII райони) на перше місце серед поліпшених сівозмін висунулось шестипілля. При цьому поля чергувалися так: пар, озимина, ярина, просапний лан, озимина, ярина. Характерною ознакою цієї сівозміни була відсутність сіяних трав, переважання зернових, наявність чистого па-

ру. Такі особливості шестишлля відповідали зерновому характеру господарства в Степу. Чистий пар — абсолютно необхідний захід у боротьбі проти посухи — частої гості на півдні України.

Перехід до нових сівозмін здійснювався легше при дільничих формах землекористування (хуторах і відрубках) або в невеликих земельних громадах, ніж при общинній і подвірно-черезсмужній формах і у великих громадах [7, с. 18]. В 1923 р. 50% селян-хуторян і відрубників в I—II районах, 72,7% в III—IV районах, 100% в V районі і 47,1% в VI і VII районах мали поліпшені сівозміни. Аналогічний показник у селян-общинників і подвірно-черезсмужників був: 9,8; 20,7; 23,8 і 30,1% [7, с. 18].

Поліпшені сівозміни частіше зустрічалися у заможних багатопосівних господарствах. Так, в III—IV районах в 1923 р. всі господарства з посівом від 9,1 дес. і більше мали поліпшені сівозміни, а серед тих, що сіяли до 2 дес., тільки 3,8%. Аналогічні показники були і по іншим сільськогосподарським районам [7, с. 18]. Тому в 20-х роках актуальним було питання: як впровадити поліпшені сівозміни в господарства всіх селян [14; 17]. В умовах радянської дійсності, коли ставилося завдання не лише направити господарську ініціативу селян на шлях всебічного розвитку агротехнічного прогресу, але й спрямувати господарські зусилля селян в бік соціалізму, добитися господарського піднесення усіх селянських господарств можна було лише на шляху впровадження громадських сівозмін. При громадській сівозміні поле ділили на кілька ланів. Кожний господар отримував ділянку в кожному лані сівозміни. За постановою земельної громади встановлювалися один або два охоронні лани. Ці лани були абсолютно необхідними для поліпшення ґрунту. На них заводили чистий або зайнятий пар, сіяли просапні культури. Жоден господар не мав права зламати цей порядок. Поза охоронним ланом кожен двір міг сіяти, що йому завгодно. Таким чином забезпечувалися і прогрес в системах землеробства, і господарська самостійність окремих селян, і можливість для бажаючих перейти до колективної форми землекористування [5, с. 55]. На 1 січня 1929 р. кожна четверта землевпорядкована громада мала громадську сівозміну [6, с. 18; 15, с. 185].

Наведені факти свідчать, що в доколгоспний період системи землеробства в індивідуальному селянському господарстві УРСР зазнали позитивних змін. Площа земель під відсталими трипільною, рябопільною і перехідною від перелогової до рябопільної системи зменшилась. Їх поступово витісняли поліпшена просапна і травопільна системи. Системи землеробства в кінці 20-х років не були в стані застою, а неухильно розвивалися в прогресивному напрямку, що відкривало простір для підвищення агротехніки і збільшення продукції сільського господарства. Впровадження громадських сівозмін відкривало прекрасну можливість бажаючим селянам переходити до колективної форми землекористування, не порушуючи прав на землю інших селян. Таким чином, була можливість для паралельного існування різних форм землекористування.

Список літератури: 1. *Балашов И. В.* Организация сельского хозяйства. Одесса, 1926. 2. *Збірник* статистично-економічних відомостей про сільське господарство України. Рік перший. Х., 1929. 3. *Итоги* весеннего обследования сельского хозяйства Украины в 1922 г.// Статистика Украины. Сер. 2. Х., 1923. № 20. 4. *Коротков И. П.* Сельскохозяйственная характеристика Харьковско-Полтавской области. Х., 1928. 5. *НКЗ УСРР.* Допомога Радянської влади сільському господарству за останні роки. Х., 1927. 6. *НКЗ УСРР.* Матеріали до п'ятирічного плану розвитку сільського господарства України. 1928/29—1932/33 рр. Ч. II. Х., 1929. 7. *НКЗ УССР.* Основные черты техники и организации крестьянского хозяйства Украины. По материалам агрокорреспондентской сети отдела организации хозяйства. Х., 1925. 8. *Основи* сільського господарства. М., 1976. 9. *Підсумки* весняного обслідування сільського господарства України в 1926 р.// Статистика України. Сер. 2. Х., 1927. № 94. 10. *Підсумки* весняного обслідування сільського господарства України в 1929 р.// Статистика України. Сер. 2. Х., 1930. № 191. 11. *Предварительные* итоги Всероссийской сельскохозяйственной переписи 1916 г. Вып. I. Пгр., 1916. 12. *Советов А. В.* Избр. соч. М., 1950. 13. *Сосновий С.* Райони спеціалізації сільського господарства України // Спеціалізація сільського господарства України. Х., 1931. 14. *Степаненко О.* Економіка землевпорядження. Х., 1927. 15. *СССР.* Год работы правительства. Материалы к отчету за 1927/28 г. М., 1929. 16. *Тырановец В. С.* Сельскохозяйственное районирование Волыни. Житомир, 1925. 17. *Фоменко С.* Громадські сівозміни і основні принципи їх будування // Агрономія та землевпорядження. Х., 1926. 18. *Порадник* сільського господаря. Х., 1928. 19. *Челинцев А. Н.* Теоретическое основание организации крестьянского хозяйства. Х., 1919. 20. *Шиф Л. И.* Матеріали по сільськогосподарському районуванню Одесской губернии. Одесса, 1925.

Надійшла до редколегії 10.01.90

Г. М. ПЕРЕПЕЛИЦЯ, канд. іст. наук

Кіровоград

ДОПОМОГА РОБІТНИЧОГО КЛАСУ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ТРУДЯЩИМ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції і утворення Української Радянської держави ознаменували поворотний етап в історії українського народу, який став на шлях соціалістичного будівництва.

Але Радянська влада перемогла не на всіх українських землях. Західна Україна була, по суті, перетворена в аграрно-сировинний придаток Польщі з катастрофічними наслідками для всього краю: штучно гальмувався економічний розвиток, панував соціальний, релігійний і національний гніт. Колоніальна політика польських правлячих кіл призвела до занепаду економічного розвитку краю, погіршення життя трудящих мас і насамперед робітничого класу.

В ці тяжкі часи трудящим Західної України різнобічну допомогу надавали робітники Радянської України. Це підтримувало їх у боротьбі з поневолювачами, вселяло впевненість у перемозі, здійсненні мрії про воз'єднання українських земель.

Питання висвітлення боротьби населення Західної України проти польських пригноблювачів, надання йому всебічної допомоги трудящими Радянської України нашло відображення у досліджен-